Θέσεις τής Ρωσσικής Ορθοδόξου Εκκκλησίας σχετικά με την ανάπτυξη των τεχνολογιών καταγραφής και επεξεργασίας τών προσωπικών δεδομένων

Categories : ΑΝΕΠΙΚΑΙΡΑ

Date : 7 Μαρτίου, 2013

Μιά πυξίδα γιά τήν ἀντιμετώπιση ἐκ μέρους τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐπερχομένης ἠλεκτρονικῆς τυρρανίας!

Κείμενο πού ἔγινε δεκτό ἀπό τή Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ρωσσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας στίς 4 Φεβρουαρίου 2013.

1. **Κατά τή διάρκεια τῶν τελευταίων χρόνων πολλοί ἄνθρωποι, μεταξύ τῶν ὁποίων καί τέκνα τῆς Ρωσσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας φανερώνουν μιά σοβαρή ἀνησυχία λόγῳ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν νέων ἠλεκτρονικῶν τεχνολογιῶν πού χρησιμοποιοῦνται κατά τήν συνεργασία τῶν πολιτῶν μέ τά κρατικά ἱδρύματα καί τούς ἐμπορικούς ὀργανισμούς. Ἡ ἀνησυχία αὐτή ... ἐκφράζεται μέ ποικίλες μορφές διαφωνίας.**

Παρόμοια ἀνησυχία γιά πρώτη φορά ἐμφανίστηκε μέ συχνά ἐρωτήματα γιά τήν ἐπιβολή τοῦ προσωπικοῦ φορολογικοῦ ἀριθμοῦ καί γι΄αὐτό στίς 19-20 Φεβρουαρίου 2001 ἐξετάστηκε τό θέμα αὐτό ἀπό τήν 7η Ὁλομέλεια τῆς Συνοδικῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ρωσσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Νωρίτερα ἡ ἁγία Σύνοδος τῆς Ρωσσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας σέ Ἀνακοίνωσή της στίς 7 Μαρτίου 2000 ὑπογράμμιζε: «Κανένα ἐξωτερικό σημεῖο δέν βλάπτει τήν πνευματική ὑγεία τοῦ ἀνθρώπου ἄν δέν εἶναι συνέπεια συνειδητῆς προδοσίας τοῦ Χριστοῦ καί προσβολῆς τῆς πίστεως».

Ἀνάλογα μέ τήν ἐμφάνιση τῶν νέων τεχνολογιῶν καί τήν ἐνσωμάτωσή τους σέ διάφορες σφαῖρες τῆς ζωῆς παρουσιάστηκε καί ἡ ἀπαίτηση γιά ἀνάπτυξη ἐκκλησιαστικῆς τοποθετήσεως πού βρῆκε τήνἔκφρασή της ἰδιαίτερα :

- στίς ἐπιστολές τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τοῦ 2004 πρός τούς Προέδρους τῆς Ρωσίας καί τῆςΟὐκρανίας,

- στήν Ἐγκύκλιο τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τοῦ 2008 «Περί τῶν ζητημάτων τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς καί τῆς ἐξωτερικῆς δραστηριότητος τῆς Ρωσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας»,
- στίς Ἀρχές τῆς διδασκαλίας τῆς Ρωσικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας περί τῆς ἀξίας, τῆς ἐλευθερίας καί τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου,
- στήν Ἔκκληση τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριάρχου Μόσχας καί πασῶν τῶν Ρωσιῶν Κυρίλλου πρός τόν Πληρεξούσιο γιά τά ἀνθρώπινα δικαιώματα τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας[1] ἀπό 28 Ἰουλίου 2009,
- τήν Ἐγκύκλιο τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τοῦ 2011 «Περί τῶν ζητημάτων τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς καί τῆς ἐξωτερικῆς δραστηριότητος τῆς Ρωσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας».

Ἡ δραστηριότητα ὁποιουδήποτε κληρικοῦ ἤ λαϊκοῦ πρέπει νά λαμβάνει ὑπ΄ὄψιν της τή θέση πού ἐκφράζεται σ΄αὐτά τά κείμενα.

2. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία δέν ἀρνεῖται τήν ἀνάγκη καταγραφῆς τῶν πολιτῶν ἀπό τό κράτος. Ἡ Πανάχραντος Παρθένος Μαρία καί ὁ ἅγιος Ἰωσήφ ὁ Μνήστωρ, ὑπακούοντας στήν προσταγή τοῦ Καίσαρος πού ἀπαιτοῦσε «ἀπογράφεσθαι πάντες, ἕκαστος εἰς τήν ἰδίαν πόλιν»(Λουκ. 2,3). κατευθύνθηκαν στή Βηθλεέμ, ὅπου καί ἐγεννήθη ὁ Σωτήρ τοῦ κόσμου. Ἀπό τά ἀρχαῖα χρόνια ἡ ἐξουσία διενεργοῦσε καταγραφές τοῦ πληθυσμοῦ, ἐξέδιδε ἔγγραφα πού πιστοποιοῦσαν τήν ταυτότητα τοῦ προσώπου. Αὐτά τά μέτρα ἀπαιτοῦνταν γία τή διασφάλιση τοῦ νόμου καί τῆς τάξεως, τήν κοινωνική ἀσφάλεια καί τήν ἐκπλήρωση τῶν οἰκονομικῶν καί κοινωνικῶν ὑποχρεώσεων.

Ἡ Ἐκκλησία συμμετέχοντας στή συζήτηση περί τῶν μεθόδων καταγραφῆς δέν δικαιολογεῖ κανέναν ἀπό ὅσους ἀποφεύγουν τίς πολιτικές ὑποχρεώσεις του ἤ ἔχουν ἐγκληματικούς σκοπούς, ἀλλά ὑπερασπίζεται τό δικαίωμα τῶν πολιτῶν νά ζοῦν στήν κοινωνία σέ συμφωνία μέ τίς πεποιθήσεις τους καί τίς ἀρχές τους.

Τά προβλήματα πού συνδέονται μέ τήν ἠλεκτρονική ταυτοποίηση τοῦ προσώπου, τήν καταγραφή καί ἐπεξεργασία προσωπικῶν δεδομένων συνεχίζουν νά συσσωρεύονται καί νά περιπλέκοται. Σήμερα εἶναι ἀπαραίτητο νά ἐξακολουθήσει μιά προσπάθεια γιά θεολογική, ἠθική καί πολιτική ἑρμηνεία αὐτῶν τῶν προβλημάτων.

3. Στήν κοινωνία ἁπλώνεται μιά βάσιμη ἀνησυχία μέ ἀφορμή τή σκέψη ὅτι ἡ χρήση ἑνός ἰσοβίου προσωπικοῦ ἀριθμοῦ ταυτοποιήσεως ὑπό μορφή κώδικα, κάρτας, chip ἤ κάτι παρόμοιου, μπορεῖ νά γίνει ὑποχρεωτικός ὅρος γιά τήν πρόσβαση τοῦ καθενός σέ ὅλα τά σπουδαῖα γιά τή ζωή ὑλικά καί κοινωνικά ἀγαθά. **Ἡ χρήση ταυτότητας μέ τή βοήθεια τῶν συγχρόνων τεχνολογικῶν μέσω ἐπιτρέπει σ΄αὐτήν νά πραγματοποιεῖ**

ὁλοκληρωτικό ἔλεγχο τοῦ ἀνθρώπου χωρίς τή συγκατάθεσή του, νά παρακολουθεῖ τίς μετακινήσεις του, τίς ἀγορές του τίς πληρωμές του, τό πέρασμά του ἀπό ἰατρικές θεραπεῖες, τή λήψη κοινωνικῆς βοήθειας, διάφορες νομικές καί κοινωνικά σημαντικές ἐνέργειες, καθώς ἐπίσης καί τήν προσωπική του ζωή.

Ἤδη τώρα προκαλοῦν ἀνησυχία οἱ ἐνέργειες γιά συλλογή καί ἐπεξεργασία τῶν προσωπικῶν δεδομένων τῶν παιδιῶν πού σπουδάζουν σέ ἱδρύματα γενικῆς μορφώσεως, δεδομένου ὅτι ὄχι σπάνια συνηθίζεται ἡ ἀνεξέλεγκτη συλλογή περιττῶν δεδομένων γιά τήν ἐξασφάλιση τῆς ἐκπαιδευτικῆς διαδικασίας. Πολλοί πιστοί ἐκφράζουν γιά λόγους ἀρχῶν τή διαφωνία τους στήν ὑποχρεωτική ἀπόδοση κωδικοῦ ταυτοποιήσεως καί τή μετατροπή του σέ ἀμετακίνητη, ἰσόβια καί μεταθανάτια ἰδιότητα τοῦ ἀνθρώπου. Μαζί μ΄αὐτό ἀνησυχία προκαλεῖ ἡ ἐνισχυόμενη διαρκῶς τάση γιά αὔξηση τῆς συλλογῆς βιομετρικῶν δεδομένων τοῦ ἀνθρώπου καί ἐπίσης τό φαινόμενο ἐμφυτευομένων ἠλεκτρονικῶν συσκευῶν ταυτοποιήσεως.

Ὅλες οἱ συλλεγόμενες πληροφορίες μποροῦν ὄχι μόνο νά χρησιμοποιηθοῦν, ἀλλά αὐτομάτως νά ἀναλυθοῦν μέ σκοπό τή λήψη ἀποφάσεων πού κατευθύνουν τό συγκεκριμένο ἄνθρωπο. Ἡ ἐπιβολή μιᾶς διάφανης-διαδραστικῆς ταυτότητος ἐπιτρέπει νά δημιουργηθεῖ ἐνιαῖα βάση δεδομένων, ὅπου σέ συνθῆκες πραγματικοῦ χρόνου μποροῦν νά συλλεγοῦν, νά φυλαχθοῦν καί νά ἀναλυθοῦν αὐτομάτως δεδομένα ἀπό διάφορες σφαῖρες τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

4. Βασιζόμενοι στά συνταγματικά τους δικαιώματα χιλιάδες ἄνθρωποι, συμπεριλαμβανομένων καί ὀρθοδόξων πιστῶν δέν ἐπιθυμοῦν γιά τούτη ἤ τήν ἄλλη αἰτία-σ’αὐτές περιλαμβάνεται καί ἡ θρησκευτικά αἰτιολογημένη - νά δεχθοῦν τό νέο σύστημα ταυτοποιήσεως, νά χρησιμοποιοῦν ἔγγραφα μέ ἠλεκτρονική ταυτοποίηση (προσωπικό κωδικό, γραμμωτή κωδικοποίηση, ταυτοποιητικούς ἀριθμούς). **Πολλοί ἀπό τούς ἀνθρώπους αὐτούς μιλοῦν ἀνοιχτά γιά παραβίαση τῶν συνταγματικῶν τους δικαιωμάτων. Ὄχι σπάνια σ΄αὐτούς τούς ἀνθρώπους στεροῦν τήν ἰατρική βοήθεια, τή σύνταξη λόγῳ ἡλικίας καί ἄλλες παροχές, τίς ἀπαραίτητες διατυπώσεις γιά ἀναγνώριση ἀναπηρίας καί διάφορα ἄλλα προνόμια. Κάποιες φορές δέν μποροῦν νά διενεργήσουν ἀγοραπωλησίες γιά τήν περιουσία τους, νά κάνουν τίς ἐνέργειες που ἀπαιτοῦνται γιά σπουδές ἤ γιά ἐργασία, νά ἀσκήσουν ἐπιχειρηματική δραστηριότητα νά πληρώσουν τίς ὀφειλές τους στίς ἐπιχειρήσεις κοινωνικῆς ὠφελείας, νά ἀποκτήσουν ταξιδιωτικά ἔγγραφα. Σάν ἀποτέλεσμα σχηματίζονται ὁλόκληρα στρώματα ἀνθρώπων**

πού ἔχουν ἀπορριφθεῖ ἀπό ὅλες τίς σφαῖρες τῆς κοινωνικῆς καί πολιτειακῆς ζωῆς.

5. Στούς σκοπούς τῆς Ἐκκλησίας δέν ἐμπίπτει ἡ ἀνάλυση τῶν αἰτιῶν ἀρνήσεως ἐκ μέρους κάθε συγκεκριμένης ὁμάδος ἀνθρώπων τῆς κάθε συγκεκριμένης τεχνολογικῆς καινοτομίας ἤ τῆς ἀποδοχῆς παρομοίων καινοτομιῶν. Ὅμως ἡ Ἐκκλησία εἶναι πεπεισμένη ὅτι οἱ μνημονευθεῖσες τεχνολογίες δέν πρέπει νά εἶναι μή ἐναλλακτικές καί ἀναγκαστικές. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀρνεῖται νά δεχθεῖ αὐτές τίς τεχνολογίες πρέπει νά ἔχει ὡς ἐναλλακτική ἐπιλογή, τήν χρησιμοποίηση τῶν παραδοσιακῶν μεθόδων ταυτοποιήσεως τοῦ προσώπου, οἱ ὁποῖες εἶναι σήμερα ἀποδεκτές στήν πλειονότητα τῶν χωρῶν πού βρίσκονται κάτω ἀπό τήν κανονική εὐθύνη τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας.

Ἡ Ἐκκλησία θεωρεῖ ἀπαράδεκτες ὁποιεσδήποτε μορφές ἐξαναγκασμοῦ τῶν πολιτῶν στή χρήση ἠλεκτρονικῶν ταυτοτήτων, αὐτοματοποιημένων μέσων συλλογῆς, ἐπεξεργασίας καί καταγραφῆς προσωπικῶν δεδομένων καί προσωπικῶν ἐμπιστευτικῶν πληροφοριῶν. Ἡ ἄσκηση τοῦ δικαιώματος προσβάσεως στά κοινωνικά ἀγαθά χωρίς ἠλεκτρονικά ἔγγραφα εἶναι ἀπαραίτητο νά ἐξασφαλισθεῖ μέ οἰκονομικές, τεχνικές, ὀργανωτικές καί ἄν χρειάζεται μέ νομικές ἐγγυήσεις.

Ἡ Ἐκκλησία θεωρεῖ ἀπαράδεκτο τό ἀναγκαστικό μαρκάρισμα στό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου μέ ὁποιαδήποτε ὁρατά ἤ ἀόρατα σημάδια γιά ταυτοποίηση καί τήν ἐμφύτευση μικρό-ἤ νανο-ηλεκτρονικῶν συσκευῶν.

Σέ σχέση μέ τό γεγονός ὅτι ἡ κατοχή τῆς προσωπικῆς πληροφορίας δημιουργεῖ τή δυνατότητα ἐλέγχου καί καθοδηγήσεως τοῦ ἀνθρώπου στίς διάφορες σφαῖρες τῆς ζωῆς (οἰκονομικά, ἰατρική βοήθεια, οἰκογένεια, κοινωνική ἀσφάλιση, ἰδιοκτησία κ. ἄ.) ἀναφύεται πραγματικός κίνδυνος ὄχι μόνο ἀναμίξεως στήν καθημερινή ζωή τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά καί εἰσβολῆς πειρασμοῦ στήν ψυχή του. Ἡ Ἐκκλησία συμμερίζεται τό φόβο τῶν πολιτῶν καί θεωρεῖ ἀπαράδεκτο τόν περιορισμό τῶν δικαιωμάτων τους στήν περίπτωση ἀρνήσεως τοῦ ἀνθρώπου νά δώσει τή συγκατάθεσή του στήν ἐπεξεργασία τῶν προσωπικῶν του δεδομένων.

Ἡ συγκατάθεση τῶν πολιτῶν στή χρησιμοποίηση τῶν μέσων ἠλεκτρονικῆς καταγραφῆς πρέπει νά συνοδεύεται ἀπό ὑποχρεωτική διασάφηση ὅλων τῶν συνεπειῶν τῆς ἀποφάσεως συγκαταθέσεώς τους. Στούς πολίτες πού ἐπιθυμοῦν νά χρησιμοποιήσουν αὐτά τά μέσα εἶναι ἀπαραίτητο νά τούς ἐγγυηθοῦν τήν πρόσβαση στήν πληροφορία πού σχετίζεται μέ τό περιεχόμενο τῶν ἠλεκτρονικῶν ἐγγραφῶν, καθώς ἐπίσης καί τήν δυνατότητα νά ἀλλάζουν τό περιεχόμενο τῶν δεδομένων ἐγγραφῶν ἤ νά τίς ἐξαλείψουν στίς περιπτώσεις πού τό περιεχόμενο εἶναι ἄλλο, μή προβλεπόμενο ἀπό τίς νομοθετημένες ἀπαιτήσεις κοινωνικῆς ἀσφάλειας. Πρέπει νά ὑπάρξει ἐγγύηση καί ἄν χρειάζεται νά αὐξηθεῖ ἡ εὐθύνη γιά διαρροή ἤ μή κατάλληλη χρήση τῶν προσωπικῶν δεδομένων. Ἔγγραφα πού ἐκδίδονται ἀπό τό κράτος δέν

πρέπει νά περιέχουν οὔτε πληροφορία, ἡ οὐσία καί ὁ σκοπός τῆς ὁποίας εἶναι ἀκατάληπτα ἤ κρυφά ἀπό τόν κάτοχο τοῦ ἐγγράφου, οὔτε καί σύμβολα πού φέρουν βλάσφημο ἤ ἠθικά ἀμφίβολο χαρακτήρα ἤ προσβλητικό γιά τά αἰσθήματα τῶν πιστῶν.

Ἡ Ἐκκλησία διεξάγει διάλογο γιά τά ζητήματα αὐτά μέ ὄργανα τῆς ἐξουσίας τῆς Ρωσσίας, τῆς Οὐκρανίας , τῆς Λευκορωσίας, τῆς Μολδαβίας τοῦ Καζακστάν, τῶν κρατῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας καί ἄλλων χωρῶν, προσπαθώντας νά ἐπιτύχει τήν καταγραφή καί τήν κατανόηση τῆς θέσεως τῶν πιστῶν. Ἰδιαιτέρως σπουδαία θεωρεῖ ἡ Σύνοδος τήν τήρηση τῆς ἀρχῆς τῆς ἐθελοντικότητος γιά τήν ἀποδοχή ὁποιωνδήποτε ταυτοτήτων, πρᾶγμα πού προϋποθέτει τή δυνατότητα ἐπιλογῆς τῶν παραδοσιακῶν μεθόδων ταυτοποιήσεως τοῦ προσώπου. Ἡ Σύνοδος καλεῖ τίς ἐξουσίες τῶν κρατῶν πού βρίσκονται ὑπό τόν κανονική δικαιοσία τῆς Ἐκκλησίας μας νά διαφυλάξουν τή δεδομένη ἀρχή. **Μαζί μ’αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο νά δείξουν σεβασμό στά συνταγματικά δικαιώματα τῶν πολιτῶν καί νά μήν κάνουν διακρίσεις εἰς βάρος ἐκείνων πού ἀρνοῦνται νά δεχθοῦν τά ἠλεκτρονικά μέσα ταυτοποιήσεως.**

Σέ περίπτωση ἐξαναγκασμοῦ τῶν πολιτῶν στήν ἀποδοχή παρόμοιων μέσων καί διακρίσεως πού συνδέεται μέ τήν μή ἀποδοχή τους ἡ Σύνοδος προτείνει στούς ἀνθρώπους αὐτούς νά ἀπευθυνθοῦν στά δικαστήρια καί ἐπίσης νά πληροφορήσουν σχετικῶς τήν ἐκκλησιαστική ἀρχή τῆς ἐπαρχίας τους καί ἐν ἀνάγκη τό Συνοδικό τμῆμα τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καί κοινωνίας.

6. Ἐξ ἄλλου αὐτά ἀποτελοῦν μεγάλη προειδοποίηση γιά μᾶς ὅτι μπορεῖ νά βρεθοῦμε πρόσωπο πρός πρόσωπο ἐνώπιον νέων προκλήσεων. **Ἐάν τό στένεμα τῶν ὁρίων τῆς ἐλευθερίας πού πραγματοποιεῖται μεταξύ ἄλλων μέ τά μέσα ἠλεκτρονικοῦ ἐλέγχου ὁδηγεῖ στήν ἀδυναμία ἐλευθέρας ὁμολογίας τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ καί οἱ νομοθετικές, πολιτικές ἤ ἰ δεολογικές ἐνέργειες, ὑποχρεωτικές στήν ἐκτέλεσή τους γίνουν ἀσύμβατες μέ τόν χριστιανικό τρόπο ζωῆς, τότε ἀρχίζει ὁ καιρός τῆς ὁμολογίας περί τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ τό Βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως(Κεφ. 13-14).**

Μαζί μ’αὐτά ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας ὑπενθυμίζει ὅτι δέν ἀποδέχεται τήν κατάσταση κατά τήν ὁποία μεμονωμένοι λαϊκοί, κάποτε καί κληρικοί, ἁρπάζουν τό δικαίωμα ἀπό τήν Ἐκκλησία νά ἐκφέρει ἀποφάσεις περί τοῦ συμβατοῦ ἤ ἀσυμβάτου αὐτοῦ ἤ τοῦ ἄλλου συμβάντος μέ τήν χριστιανική πίστη καί τό χριστιανικό τρόπο ζωῆς. Τέτοιο δικαίωμα ἀνήκει στή Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας ἤ στήν Ἱερά Σύνοδο πού στηρίζεται στήν Ἁγία Γραφή καί τήν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας καί πού ἐνεργεῖ σέ συμφωνία μέ ὅλον τόν κλῆρο καί τό ποίμνιο.

Ὁ κλῆρος, οἱ μονάζοντες καί ὅλα τά πιστά τέκνα τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας καλοῦνται νά δέιξουν στά δεδομένα σύνθετα ζητήματα πνευματική ἐπαγρύπνηση καί χριστιανική νηφαλιότητα, νά φροντίσουν γιά τήν ἐλευθερία τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως καί τή διαφύλαξη τοῦ χριστιανικοῦ τρόπου ζωῆς, ἐνθυμούμενοι ὅτι καλούς πνευματικούς καρπούς στό Θεό μπορεῖ νά προσφέρει ὅποιος παραμένει ἐν τῷ Χριστῷ καί διαφυλάσει τήν πιστότητα στήν ἐκκλησιαστική ἑνότητα.

Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ρωσσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας (2-5 Φεβρουαρίου 2013)

(ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ Π. ΙΩΑΝΝΗ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟ)

[1] Πρόκειται γιά ὁρισμένο ἀπό τήν κρατική Δούμα ἀξιωματοῦχο πού ἐλέγχει τή τήρηση τοῦ νόμου σχετικά μέ τά ἀνθρώπινα δικαιώματα κατά τήν ἄσκηση τῆς διοικήσεως ἀπό τά ἁρμόδια ὄργανα.

[ΠΗΓΕΣ: 1) Ὑπηρεσία πληροφοριῶν τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, 2) «ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ» 3) orthros.eu]